

El preu de la pau

Héctor Puerto Palomero

Agafarem l'avió per viatjar fins a Irlanda del Nord, de la mà del llibre de Patrick Radden Keefe "Say Nothing", traduït al català com a *No diguis res* (Edicions del Periscopi, 2020), amb traducció de Ricard Gil.

L'estructura seguida serà la de començar fent menció a la situació política que es va viure a Irlanda del Nord durant les més de tres dècades en les que discorre el llibre *No diguis res*. Aquesta contextualització esdevé necessària perquè, encara que són les històries personals el què més interessa a l'autor, no es pot entendre la violència i els sacrificis que alguns personatges estigueren disposats a assumir sense conèixer la conjuntura general que els envoltava.

Seguidament, faré una ressenya del llibre, que, si més no, em servix com a punt de partida per a parlar del tema que dóna títol a aquest article, que no és altre que quin és el preu de la pau.

Si volguérem descriure breument que foren els *Troubles*, aquests podrien definir-se com a l'enfrontament polític i social que va oposar durant gran part del segle XX a la comunitat protestant nord-irlandesa, partidària de què l'Ulster continuara formant part del Regne Unit, i a la comunitat catòlica del mateix territori, que aspirava a independitzar-se del Regne Unit i a reunificar-se amb la resta d'Irlanda.

Però, com va sortir aquest conflicte? On hi són les arrels?

La data de partida d'aquest conflicte sol situar-se en el moment en què Irlanda va passar a formar part de la corona britànica, allà pel 1541. Pot resultar sorprenent el fet de remuntar-se a una data tan llunyana, però aquesta conquesta i la consegüent migració de molts ciutadans britànics al nord de l'illa, tingueren un pes fonamental en el conflicte que acabaria esclatant a l'últim terç del segle XX. Açò fou així principalment per dos motius.

En primer lloc, pel sentiment de greuge naixent entre els irlandesos, majoritàriament catòlics, que van veure confiscades les seues terres per ser entregades als colons.

En segon lloc, perquè aquesta immigració protestant acabaria sent determinant perquè a Irlanda del Nord hi haguera una majoria demogràfica protestant lleial a la corona anglesa, que va optar per continuar formant part del Regne Unit tot i la independència aconseguida per la resta d'Irlanda el 1921.

Així doncs, a conseqüència d'aquest fenomen, el nord d'Irlanda va quedar dividit en dos grups, una majoria protestant auto denominada *loyalist* (així és com es deien els protestants lleials al Regne Unit) que volia continuar formant part del Regne Unit, i una minoria de catòlics nacionalistes irlandesos que es sentien discriminats i que defenien la reunificació irlandesa, cosa que va motivar que començaren una sèrie de protestes de tipus pacífic per a aconseguir la igualtat de tracte i la somiada independència política.

La resposta a aquestes protestes a les quals feia menció no foren gens esperançadores per als nacionalistes, ja que van ser respostes amb repressió i agressions per part dels *loyalist* i les forces de seguretat, desencadenant-se una lluita sense quarter entre els dos grups socials i la creació d'un clima conflictiu que va fer que l'administració decidira prohibir temporalment les manifestacions.

No obstant les prohibicions, el 30 de gener de 1972 més de 15.000 manifestants nacionalistes van eixir als carrers de Derry desafiant la prohibició de les marxades, el que va ocasionar enfrontaments amb l'Exèrcit britànic i la mort de 13 manifestants pels trets contra la multitud que alguns soldats britànics realitzaren. Aquest incident seria conegut com el *Bloody Sunday*.

Finalment, seria aquesta tragèdia del *Bloody Sunday* la que acabaria sent l'espurna definitiva que provocaria una exaltació dels sentiments anti-britànics per part de la comunitat catòlica, tenint com a principal conseqüència l'allistament massiu al grup paramilitar conegut com el Exèrcit Republicà Irlandès (IRA) i la recrudescència del conflicte durant dècades. Al capdavant, la repressió donà l'impuls definitiu a la campanya de terror exercida per l'IRA per a aconseguir l'objectiu polític d'obligar Regne Unit a retirar-se d'Irlanda del Nord, utilitzant com a principals eines la violència, el terrorisme i les tàctiques de guerrilla.

És doncs en aquest context de violència quasibèl·lica que mencionàvem anteriorment on se situa l'obra de Radden Keefe, que té com a principals personatges de la trama a alguns dels protagonistes d'un conflicte que va provocar més de 3.500 víctimes mortals i que no va acabar fins a 1998, any en què el Regne Unit, la República d'Irlanda i la majoria dels partits polítics nord-irlandesos firmaren l'Acord de Divendres Sant, que establia un sistema de govern compartit i convertia a Irlanda del Nord en un "estat descentralitzat" que, encara que acceptava continuar formant part del Regne Unit, també accedia a tenir el seu propi poder legislatiu i executiu.

Una volta aterrat *No diguis res* al seu context polític i social, és moment de saber de què va aquest llibre. *No diguis res* és un assaig basat en una investigació periodística d'una història real, la desaparició i posterior assassinat de la jove Jane McConville l'any 1972 a Belfast, el cadàver de la qual no va ser trobat fins a l'any 2003. És aquesta desaparició la que Radden Keefe utilitza per a traslladar-nos al Belfast dels anys més conflictius dels Troubles i oferir-nos una crònica brillant sobre el conflicte nord-irlandès.

L'expressió "crònica del conflicte" pot semblar de primeres molt ambiciosa, però és la més adequada, ja que, arran d'aquesta investigació, Radden Keefe va entrevistar a molts dels suposats executors de Jane McConville, cosa que fa que s'entremesclessin diferents històries personals. D'aquesta manera, l'autor aconsegueix que el lector no se centre a saber solament que va passar en McConville, sinó també en què passarà amb altres personatges com les germanes Price, Hughs o Gerry Adams.

Quant a l'estil, magistral seria la millor manera de descriure la forma en què la història és narrada, aconseguint Radden Keefe crear un ambient d'intriga que pot ser qualificat quasi com a pertanyent al gènere del *thriller*.

No obstant això, per damunt de tot mereix ser destacat com a gran mèrit de Radden Keefe aconseguir traslladar-nos al Belfast dels 70 i transmetre'ns la "claustrofòbia" i "pressió ambiental" que es vivia en Irlanda del Nord en aquells dies. La raó és que, tal com s'observa en *No diguis res*, un dels grans traumes que les societats en conflicte han d'enfrontar és la por contínua al que es pot parlar o a qui et pot estar traint.

Respecte d'aquestes tasques per fer-se amb informació bèl·lica, el llibre menciona algunes figures d'intel·ligència que cada una de les parts del conflicte tenia per

descobrir les intencions de l'enemic o per induir-lo a cometre errors tàctics. Per exemple, poden destacar-se dues figures encarregades de l'espionatge, tals com Frank Kitson, oficial britànic encarregat de crear una xarxa d'espionatge al Belfast dels *Troubles*, o Pat McClure, membre de l'IRA al capdavant de l'equip dels "desconeeguts", que era un esquadró encarregat de dur a terme perilloses missions entre les quals destacava "caçar traïdors".

Fora com fora, a *No diguis res* queda clara constància del trauma i silenci en què visqueren contínuament els homes i les dones d'Irlanda del Nord durant els anys dels *Troubles*.

Sent així, la pregunta que em va sorgir al llegir el llibre i que tractaré de respondre a continuació és si aquesta cultura del silenci provocada per la por és encara present a la societat nord-irlandesa o si el pas del temps ha ajudat a "sanar" aquest odi entre les comunitats.

Al respecte, pot dir-se que des d'un àmbit polític, a Irlanda del Nord s'ha adoptat una visió minimalista de la reconciliació, acceptant l'existència de diferents comunitats, però fent esforços limitats per a trencar la segregació social, residencial i educativa que existix entre les dues comunitats.

Prova d'açò són l'existència d'algunes situacions que estan lluny de la normalitat. Per exemple, el mateix autor de *No diguis res* mencionava en una entrevista que li va fer la BBC, que hui en dia encara és habitual què un taxista protestant es negue a fer un viatge a un barri catòlic o viceversa per por del què li puga passar, o que un gran nombre de joves que van nàixer després dels acords de pau encara tinguen traumes relacionats en el conflicte.

La causa de tota aquesta anormalitat seria, per a Radden Keefe, que en moltes famílies encara es respiren fantasmes del passat, ocultats rere un silenci que "molts en Irlanda del Nord creuen que és el preu de la pau".

On estaria doncs la solució? Seria molt atrevit per la meua part aventurar-me a donar solucions absolutes en un tema tan delicat com aquest, però si m'agradaria apuntar idees provinents del món acadèmic, com per exemple l'article publicat a *Per la pau*, de

L'Institut Català Internacional per la Pau "La paradoxa de la reconciliació", signat per Brandon Hamber i Gráinne Kelly, de La Universitat de l'Ulster i l' INCORE (International Conflict Research Institute, on es mencionen alguns elements imprescindibles en un procés de reconstrucció.

Per a ells, seria fonamental, per exemple, el fet de reconèixer la pròpia implicació de cada membre de la societat en els conflictes del passat, acceptant-los i aprenent d'ells de manera constructiva.

D' igual manera, també és bàsic que es produísca un canvi cultural significatiu, és a dir, que es trenque la cultura de la sospita, la por, la desconfiança i la violència, per a obrir oportunitats i espais on la gent puga escoltar i ser escoltada.

En definitiva, l'estratègia de reconciliació social tractaria de partir d'uns objectius de mínims basats en la tolerància a "l'altre", per continuar amb un treball de construcció social progressivament més ambiciós.

Per finalitzar, una volta assenyalades aquestes possibles solucions, m'agradaria tornar a casa nostra per a convidar a fer un exercici d'introspecció social i d'observació de com estem afrontant un conflicte similar al nord-irlandés com és el del País Basc. Creieu que l'atmosfera que en l'actualitat és potència a l'opinió pública per part de la classe política permet que "s'òbriguin oportunitats i espais on la gent puga escoltar i ser escoltada"? Personalment, tinc els meus dubtes.

Al cap i a la fi, sols ens queda, per part dels quals tenim interès en la pau, continuar treballant com a societat en aquesta direcció i confiar que almenys, si bé no nosaltres, siguen les futures generacions presents a societats post-conflictives com la nord-irlandesa o la basca les què acaben de trencar aquesta idea del silenci com a "preu de la pau", aconseguint una reconciliació que siga definitiva.